

Het Requiem van Verdi: een eenzame mijlpaal in de muziekhistorie

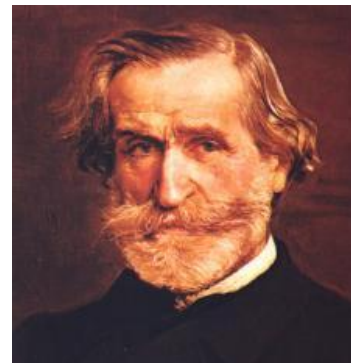

Gioachino Rossini

Op 13 november 1868 stierf Gioachino Rossini in Parijs op de leeftijd van 76 jaar. Giuseppe Verdi, destijds 55 jaar oud en op het hoogtepunt van zijn roem en scheppingskracht, was door de dood van zijn grote voorganger diep getroffen. In een brief aan de dirigent Mariani noemde hij Rossini 'een man, een grote kunstenaar die op een hele epoeche zijn stempel drukte'. Hij voegde nog toe: 'Zijn roem was enorm, een glans voor Italië. Als die andere die nog leeft (hij bedoelde Manzoni) niet meer leeft, wat blijft er dan nog over voor Italië?'

Enkele dagen later deed hij zijn uitgever Ricordi een voorstel: de bekendste Italiaanse componisten van die tijd, met de oude Mercadante aan de top, zouden samen een dodenmis voor de herdenking van Rossini schrijven. De mis zou maar een keer uitgevoerd worden en wel in de Basilica San Petronio in Bologna, de stad waar Rossini zijn jeugd doorbracht. Daarna zou de mis in het stadsarchief bewaard worden en alleen uitgevoerd worden op latere herdenkingsdagen. De hele onderneming moest plaatsvinden zonder een zakelijke leiding. En daarom mislukte het plan dan ook. De tijdgenoten van Verdi deelden zijn belangeloosheid niet. De beoogde dirigent Mariani voelde zich in zijn trots gekrenkt omdat hij ook niet als componist benaderd was, het gemeentebestuur van Bologna was passief, de impresario van het theater wilde orkest en koor niet gratis ter beschikking stellen, kortom het hele plan viel in het water. Verdi: 'Egoïsme, de gesel van de teloorgang van het land' waren de oorzaken (er is nog niet veel veranderd).

Nu stond hij daar met het Libera me, het slotdeel van de mis, en wist in eerste instantie niet hoe nu verder. Hij ging maar verder met ander werk: het volgende jaar ontstond Aïda. Toch hadden enkele musici zijn bijdrage bij de uitgever zien liggen. Februari 1871 kreeg Verdi een brief van de directeur van het conservatorium van Milaan, Alberto Mazzucato, waarin hij hem vroeg om het Requiem te voltooien. Verdi antwoordde dankbaar: *"Uw woorden hadden bijna bij me de wens doen ontstaan om de mis te voltooien, omdat ik al bezig was met het Dies Irae en het Requiem (het beginstuk)."* Uiteindelijk miste Verdi toch een dringende noodzaak om de mis te voltooien.

Giuseppe Verdi

Teresa Stolz (ook eerste vaertolkster Aïda)

Op 22 mei 1873 (Verdi had zojuist zijn enige strikkwartet geschreven) stierf "de andere"; Alessandro Manzoni verliet de aarde op 88 jarige leeftijd. Hij werd beschouwd als de grootste Italiaanse dichter van de 19e eeuw. Verdi was een bewonderaar van Manzoni; al op 16-jarige leeftijd had Verdi Manzoni's roman "De Verloofden" ontdekt. Hij beschouwde het boek als een troost voor de mensheid. Verdi was zo onder de indruk, dat hij het niet kon opbrengen naar de begrafenis te gaan. Pas een week later ging hij alleen naar het graf in Milaan en daar nam hij het besluit om de Requiem te voltooien, ter nagedachtenis aan Manzoni.

Binnen enkele maanden was het werk voltooid en de eerste uitvoering vond plaats op de eerste verjaardag van de dood van Manzoni, op 22 mei 1874 in de San Marco kerk, onder leiding van de componist zelf. De solisten waren topzangers van de Scala van Milaan: Teresa Stolz, Maria Waldmann, Giuseppe Capponi en Ormondo Maini. Het koor bestond uit 120 personen en het speciaal samengestelde orkest bevatte 110 musici. Het succes was overweldigend: sommige stukken moesten herhaald worden (!), en er volgden snel drie opvoeringen in de Scala van Milaan. Verdi zelf dirigeerde uitvoeringen kort daarop in Parijs, Londen, Wenen en Keulen.

Reacties na de wereldpremière

Hans von Bülow

Na de eerste uitvoeringen van het Requiem in 1874 was er toch iemand die zich negatief uitliet over het werk. En dat was de beroemde Duitse dirigent Hans von Bülow. Op 23 mei 1874 (een dag na de wereldpremière) liet hij een bericht plaatsen in een Milanese krant. Hij meldde dat hij de dag ervoor niet aanwezig was bij het spektakel in de San Marco. Hij bekritiseerde het werk nogal op een vijandige manier en beschreef het als Verdi's laatste opera in kerkkleding.... Pikant aan deze hele kwestie: het schijnt dat von Bülow het werk nooit gehoord heeft... Johannes Brahms reageerde na bestudering van de partituur: "Bülow's reactie is een ernstige blamage (Er hat sich unsterblich blamiert....). Zo'n werk kan alleen maar door een genie geschreven zijn". Pas in 1892 verontschuldigt von Bülow zich bij Verdi voor zijn "gran bestialita giornalistica".

Verdi schrijft op 5 maart 1875 aan Maria Waldmann (die een van de solisten was bij de première): *"U weet dat ik een solo voor u geschreven heb (het Liber scriptus in Dies Irae), maar ik geloof niet dat men het in Parijs zal uitvoeren. U weet dat de eerste indrukken bij het publiek altijd verschrikkelijk zijn, en zelfs wanneer het stuk prachtig zou zijn, zouden allen reageren in de zin van ...vroeger was het toch beter.... Dat zou dan het loon zijn voor alle twijfelachtige momenten van ons. Daarbij komt nog dat u het in zo'n korte tijd niet fatsoenlijk kunt instuderen. Qua noten en muziek is het gemakkelijk, maar u weet dat men altijd respect moet hebben voor de diepere bedoelingen van de componist. Niets is gemakkelijker dan de vier noten van de bas in Mors stupebit, en toch is het erg moeilijk om ze goed te zingen...."*

De uitvoering in Parijs is een groot succes. Verdi schrijft aan Piroli op 6 mei 1875: *"Afgezien van al het eerbetoon, zoals men dat noemt, was de uitvoering een werkelijk succes. Het zangerskwartet is sterk verbeterd, omdat we in dit jaar een tenor (Angelo Masini) hebben die een prachtige en geschikte stem heeft. O, als het nou toch ook eens een kunstenaar was... Morgenavond, vrijdag, hebben we hier de laatste opvoering en zaterdag reizen we naar Londen. De première in Londen zal op de 15e mei zijn en vervolgens, na 4 of 6 opvoeringen, reizen we naar Wenen waar de directie van het theater deze zangers, naast het Requiem, ook wil horen in de Aida, om te ontdekken hoe deze opera opgevoerd zou moeten worden"*.

Maria Waldmann
(als Amneris in Aida)

In de Royal Albert Hall in Londen zingt Maria Waldmann op de 15e mei haar solo voor de eerste keer in het openbaar. Maar de meest bevredigende opvoering vindt plaats in Wenen: Verdi schrijft aan Piroli; Wenen, 12 juni 1875: *"Gisteren was hier de eerste opvoering van de Messa. Het succes was goed, beter dan anders en de opvoering was veel beter dan anders. Wat een*

